

„TEHNICIZAREA INUMANĂ A VIETII”: O POSIBILĂ DIAGNOZĂ A PROVOCĂRILOR EREI DIGITALE

Autor: Tudor-Alexandru Jinga | 31 mai 2022

Auzim adesea spunându-se că x sau y eveniment este ceva fără precedent în istorie, că e ceva extraordinar, ce nimeni nu a mai trăit sau văzut până la acel moment. De cele mai multe ori această expresie este un artificiu retoric, fiind, prin urmare, o afirmație care nu reflectă realitatea. Însă există totuși anumite fenomene sau întâmplări a căror apariție și manifestare este cu totul specifică și unică în contextul fiecărei generații; de obicei acestea sunt acele evenimente ce marchează istoria. Mai mult, acestea sunt acele momente ce, puse cap la cap, alcătuiesc ceea ce numim „istorie”. Dar ce face ca un eveniment sau un fenomen să devină parte a istoriei? Cred că cel mai important lucru este schimbarea pe care o aduce în lumea în care acesta apare sau se desfășoară. Cu cât un fenomen sau un eveniment are un impact mai mare și cu cât acesta schimbă mai mult structura lumii în care apare, cu atât influența sa va fi mai mare și cu atât va fi mai bine înregistrat în memoria colectivă, ca moment sau perioadă istorică.

Ce face ca ceva să merite reținut de către istorie? Sau chiar să nu poată să nu fie reținut de către istorie? Faptul că ajungem inevitabil să fim afectați de acele schimbări și, implicit, să ne identificăm cu acele schimbări. Uneori suntem nevoiți să ne identificăm cu respectivele schimbări, dat fiind că însăși structura lumii de care aparținem trece printr-un anumit proces de transformare; iar generațiile următoare se vor naște deja în acea lume transformată, în raport cu care își vor construi propria identitate. De aceea anumite fenomene și evenimente istorice nu pot fi uitate: pentru că devin parte din identitatea noastră.

Dacă ar fi să numim un astfel de fenomen în prezent, dacă ar fi să răspundem la întrebări precum: ce este ceea ce schimbă structura lumii în care trăim?, cu ce începem să ne identificăm din ce în ce mai mult?, ce în noua noastră condiție este astăzi și nu era până recent? Cred că răspunsul la toate acestea este *tehnologia*; tehnologia este, cel mai probabil, cea mai mare provocare a generației actuale și cauza celor mai importante

schimbări de astăzi.

Aș dori pe această cale să semnaliez apariția unei cărți, semnată de profesorul și teologul Adrian Lemeni, intitulată *Tehnicizarea inumană a vieții*, a cărei prezentare a avut loc săptămâna trecută la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Timișoara. Analiza profesorului Lemeni poate părea radicală pentru unii și, în orice caz, descurajantă pentru cei mai mulți dintre noi, căci, sugerează profesorul Lemeni, în loc să ne ajute, tehnologia pare mai degrabă să devină un inamic de temut și chiar un pericol pentru ceea ce presupune umanitatea, așa cum o cunoașteam până acum. La ce ne referim când spunem „tehnologie”? Probabil la același lucru la care se referă majoritatea oamenilor care folosesc astăzi termenul: dezvoltarea fără precedent a puterii de calcul prin algoritmi, pe care o numim inteligență artificială și pe care o folosim mai ales prin intermediul device-urilor în diferite activități.

În demersul său, autorul pornește de la diagnoza făcută de gânditori precum Jacques Ellul, Neil Postman sau Marshall McLuhan cu câteva decenii în urmă privitoare la posibilele efecte ale dezvoltării tehnologiei asupra vieții omului și a relațiilor interpersonale. Unul dintre obiectivele lucrării ne poate scandaliza sau cel puțin ne va pune în alertă. Concepția larg răspândită despre tehnologie, în ceea ce privește efectele sale negative sau pozitive față de noi, este cea *neutralistă*. Cu alte cuvinte, considerăm că valoarea tehnologiei este neutră în relație cu noi. Tehnologia este un instrument și, ca orice instrument, depinde de noi dacă îl folosim într-un sens constructiv sau distructiv. Analogia cu un instrument precum cuțitul poate fi suficient de sugestivă: putem folosi cuțitul pentru a ne prepara mâncarea sau îl putem folosi pentru a face rău cuiva. La fel și în cazul tehnologiei: ne putem folosi de ea pentru a ne îmbogăți cunoașterea, pentru a comunica mai ușor, pentru a lucra mai ușor etc. ori o putem întrebuința într-un mod distructiv, făcând excese și lăsând-o să ne domine viețile. Profesorul Lemeni încearcă să nuanțeze această perspectivă *neutralistă* și să arate că tehnologia este mult mai puțin neutră în relație cu noi decât am crede. Teza cărții este că, în loc să ne îmbunătățească viața, mai curând tehnologia ne degradează umanitatea. În ce fel se poate una ca aceasta? Pe nesimțite, fără ca măcar să băgăm de seamă. Tehnologia implică un mod de lucru, de organizare și de comunicare, ce determină un anumit mod de a gândi. În plus, prin intermediul internetului și rețelelor de socializare a fost realizată o rețea globală, după cum îi spune și numele - *world wide web* - în care suntem conectați cu toții. Astfel, a fost creat *spațiul virtual*, ce presupune practic o altă lume decât cea reală, din care fac parte în grade diferite toți cei conectați la rețea. Profesorul Lemeni atrage atenția asupra caracteristicilor specifice unei astfel de paradigme. În primul rând, este vorba de o perspectivă algoritmică și mecanicistă excesivă, ce derivă din însăși structura și specificul constitutiv al inteligenței artificiale. De aici un al doilea aspect, anume eficiența excesivă. Nu că ar fi vreo problemă cu eficiența în sine, ca mod de a acționa, ci mai degrabă din punct de vedere axiologic, dat fiind faptul că eficiența ajunge să fie pusă pe primul loc pe scara valorilor în paradigma tehnologică.

Atât calculul excesiv, cât și eficiența excesivă ajung să ne restructureze mintea. Aceasta este de fapt *marea schimbare* pe care o aduce tehnologia: schimbarea minții și implicit a omului. Umanitatea este pusă în pericol tocmai pentru că este redusă la paradigma calculului și a eficienței: totul trebuie cuantificat eficient pentru rezultate precise. Așa cum arăta și Thomas Kuhn în *The Structure of Scientific Revolutions*, o schimbare de mentalitate înseamnă o schimbare de paradigmă, adică de viziune și de raportare față de lume. Totodată, revoluția tehnologică implică și o redefinire a umanității.

Problema fundamentală pe care o semnalează profesorul Adrian Lemeni este de fapt *reducționismul* paradigmei tehnologice. O astfel de paradigmă asupra lumii este reducționistă, întrucât umanitatea nu poate fi determinată și înțeleasă numai prin calcul, omul fiind „reduc la o secvență informațională, integrată în rețea” (Lemeni, 2022, p. 8), după cum putem citi încă din prefața cărții. Poate și mai problematic e faptul că paradigma tehnologică implică un fel de a fi în lume; are loc o transformare a raportului față de sine, față de natură și față de ceilalți oameni. În acest sens, sunt presupuse anumite tipare comportamentale specifice, care modifică inclusiv natura relațiilor pe care le avem unii cu ceilalți. Mai mult, paradigma tehnologică presupune o schimbare fundamentală în raport cu Dumnezeu. Computerul este noul Dumnezeu, căci computerul este nucleul lumii tehnologice, fiind omniscient, omniprezent și omnipotent într-o astfel de paradigmă. Astfel, omul nu mai este chemat să îi urmeze lui Dumnezeu, să se îndumnezeiască, ci să devină asemeni computerului, să se robotizeze, spune profesorul Lemeni.

Un aspect important, ce trebuie menționat pentru a nu face confuzii, este că *Tehnicizarea inumană a vieții* nu este o carte ce propune abolirea tehnicii sau a tehnologizării în vreun fel. Lucrarea atrage numai atenția asupra direcției greșite, din punctul de vedere al autorului, în care tehnologia poate influența umanitatea: „Repet: nu este vorba de a demoniza sau de a respinge tehnologia, ci de un efort de a înțelege natura și implicațiile mediilor tehnologice actuale, de un demers prin care pot fi sesizate utopiile transumanismului și postumanismului de astăzi, astfel încât să asumăm și să cultivăm o poziție bazată pe discernământ duhovnicesc, inclusiv atunci când ne angajăm în articularea unei reflecții teologice cu privire la provocările existente în societatea tehnicizată.” (Lemeni, 2022, p. 9)

În paradigma tehnologică omul este „tehnicizat”, fiind „recreat” după chipul și asemănarea computerului, iar o astfel de transformare nu poate fi umană, după cum sugerează și titlul. Revoluția tehnologică este de o magnitudine încă inestimabilă în momentul de față, iar *Tehnicizarea inumană a vieții* este un semnal de alarmă asupra posibilelor pericole pe care le presupune un astfel de fenomen, cu atât mai mult cu cât ne aflăm în mijlocul acestor transformări, despre care cu adevărat putem spune că nu mai au un precedent în istoria umanității. În final, mai trebuie menționat faptul că profesorul Adrian Lemeni a anunțat la prezentarea de la Timișoara că are în pregătire

un alt volum, în continuarea acestuia, unde vom putea găsi posibile soluții și interpretări la provocările erei digitale. Prin urmare, *Tehnicizarea inumană a vieții* are mai degrabă rolul de a deschide discuția și de a ne pune în gardă, lăsându-ne să așteptăm cu nerăbdare continuarea și aprofundarea subiectului, încă mult prea puțin dezbătut în spațiul românesc.

BIBLIOGRAFIE

Lemeni, A. (2022), *Tehnicizarea inumană a vieții*, București: Ed. Basilica.

Imagine: Pixabay